

LAİKLİK İLKESİ VE ALMAN KARŞITLARI

Tamer BACINOĞLU

Laiklik, hem Türkiye'yi, hem Almanya/Türkiye ilişkilerini yakından ilgilendirmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin bazı çevrelerde her geçen gün daha bir pervasızca "sorgulandığı" günümüzde, saldırılar Kemalizm'in iki temel ilkesi üzerinde yoğunlaşıyor: ulusalcılık ve laiklik. Ulusalcılık ilkesini, Orta Avrupa'da aynı ad altında bugün de etkisini gösteren biyolojik ırkçılıkla karıştıran çevreler, laikliği de "din düşmanlığı" olarak tanımlamakta, Türkiye'ye çözüm önerileri getirmekteler. Laiklik nedir? Almanya'da nasıl algılanmakta ve kimlerin ne tür karalamalarına hedef olmaktadır? Aşağıda bu iki soruyu cevaplamaya çalışacağız.

I

Kısaca "din ve devlet işlerinin ayrılığı", "din işlerini devlet işlerine karıştırmama" ilkesi olarak tanımlanan laiklik, Türkiye Cumhuriyeti devletinin en temel özelliklerindedir. Anayasa'nın ikinci maddesinde belirtilen bu ilke, "ateizm ya da devletin dine karşı savaşması demek olmayıp; tersine ulemanın ya da din adına ortaya çıkan çevrelerin politikaya karışmalarını, dinin siyasal yaşamda istismarını önlemeyi" hedeflemektedir.¹ Bir başka deyişle, laiklik "din" in kendisinin değil, "din adına baskı ve zorbalığın devre dışı bırakılmasıdır".² Atatürk'ün ifadesiyle: "adam olmaktır".³ Mustafa Kemal, el yazısıyla tuttuğu notlarında dönemindeki ülkeleri ikiye ayırır: "**Kendine hususi bir din izafe eden (teokratik) devlet vardır. Rus Çarlığı ile Osmanlı Saltanatı böyle idiler...Kezalik, dini siyasetten ayırmış laik hükümetler vardır: Amerika...Fransa , Türkiye Cumhuriyetleri gibi**".⁴

Bu anlamıyla laiklik, saltanattan cumhuriyete geçiş sürecinin en önemli köşe taşıdır. Düşünsel tarihi daha öncelere giden bu süreçte laikleşen sadece devlet olmamıştır. Gerçi "laik olan devlettir, ben laik değilim" türü sözler günümüzde moda olmuşa benziyor; fakat devlet de nihayet insanların ürünü

¹ *Die Verfassung der Türkischen Republik vom 7. November 1982*, yayımlayan: Rudolf Wedekind. Çevirenler: Rudolf Wedekind, Dirk Hermann Voss, Solyuk Ceylan. Yorumlayan: Rudolf Wedekind & Dirk Hermann Voss, s.32 v.d., Hannover 1984.

² Ahmet Taner Kışlalı: *Kemalizm, laiklik ve demokrasi*, s.29, Ankara 1994.

³ *Elyazısıyla yazdığı ve yazdırdığı fikirleri ile Atatürk*, yayımlayan: Amiral (e) Çetinkaya Apatay & Yalçın İlter, s.V, İstanbul 1997.

⁴ *Elyazısıyla yazdığı ve yazdırdığı fikirleri ile Atatürk*, a.g.e., s.127 v.d.

olduğuna ve toplumdaki soyutlanamayacağına göre, “devlet laiktir, ben değilim” ifadesi, içi boş bir slogan olmaktan öteye gitmiyor. Nitekim bir uygarlık kazanımı olan laiklik, sadece saltanattan cumhuriyete geçişi değil, aynı zamanda ümmetten millete geçişin de adıdır⁵ ve bilim ve eğitimin yanında dine dahi damgasını vurmuştur.

II

Din: İslam etiketli kökten dinciliği, “Müslümanların öz kimliklerine dönüşleri” olarak yorumlayan Batılı oryantalistlere göre, “laiklik İslam’ın doğasına aykırıdır ve din/devlet ayırımı İslam’da yoktur”. İleride ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz bu tür iddialar, donuk ve tarihsellikten uzak, - art niyet yoksa - ilkel bir din tasarımıyla kaynaklanmaktadır. Zira her din gibi İslam dini de durağan bir olgu olmayıp, zamana ve mekana göre değişik yorumlanmış ve yorumlanmaktadır. Laik yaşam ve düşünce tarzıyla dini yaşantı arasında hiçbir sorun görmeyen İslam yorumunun yanında, “laiklik kafirliktir” diyenler de vardır ve her zaman olacaktır. Bizleri meraklandıran, laikliği İslam’a aykırı bulan yorumun neden Batı İslam araştırmaları tarafından İslam’ın özgün bakış açısı olarak kabul edildiğidir. Kaldı ki; Hıristiyanlık gibi İslam da “bu dünya/öbür dünya” ayırımı yapmaktadır⁶ ve Batı dillerine İslam’ın kutsal yasası olarak çevrilen şeriat’ın dayandığı kaynaklar büyük ölçüde seküler kökenli, yani “laik”tir ve zamanla “kutsallık” kazanmıştır.

Burada sorulması gereken soru, İslam’ın bir din olarak bu dünyayla ne ölçüde ilgilendiği ve eğer ilgileniyorsa bu dünyaya ilişkin kurallarının günümüzde laiklikle çatışıp çatışmadığıdır. Dilerseniz çok gerilere gidelim. Bizzat peygambere isnat edilen hadislerde, peygamberin, kendisinden görev talep eden şahısları, “bu büyük bir sorumluluktur; öbür dünyada pişmanlık getirir, yüz kızartır” diyerek geri çevirdiğini okuyoruz.⁷ 661-749 yılları arasında hüküm süren Emevi hilafeti döneminde din alimlerinin kadılık görevini “günah işleriz” korkusuyla reddetmeleri, dindarlık kanıtı olarak övülür.⁸ Devlet sultanının din sultanından daha erken dönemlerde ayrıldığına bir başka kanıtı,

⁵ Bir doğubilimci, “laikleşme sadece, Osmanlı toplumunun köklü bir şekilde Türkleştirilmesinden ibarettir” der (Reinhard Schulze: *Geschichte der islamischen Welt im 20. Jahrhundert*, s.92, München 1994). Aynı şahsın “Türk laikliği analitik bir kavramdan ziyade bir savaş parolasıdır” (s.92) demesi, Türk ulus devletini ortadan kaldırmak isteyenlerin neden hem laikliğe, hem de Türk ulus düşüncesine saldırdıklarını açıklıyor.

⁶ Charles D. Smith: “Secularism”, *The Oxford Encyclopedia of the modern Islamic World*, c.4, s.20 v.d., New York & Oxford 1995.

⁷ Ibn Sa’d: *at-Tabaqat al-Kubra*, c.4, s.231, Beyrut tarihsiz.

⁸ Abu Nu’aym al-İsbahani: *Hilyat al-Awliya*, c.5, s.744, Kahire tarihsiz.

“zalim hükümdara karşı asla isyan edilmemesi” ilkesidir.⁹ Nihayet bizzat hilafet makamı hakkında 11. yüzyılın en ünlü fıkıh bilginlerinden Maverdi¹⁰, “bu makam ne Kuran’ın, ne de sünnetin emridir; meşruiyeti sadece icma ile dir”¹¹ dediğini hatırlayalım. Bütün bunlar, laikliği İslam’ın emri olarak yorumladığımız şeklinde anlaşılmasın. Fakat eğer miladi 1058’de vefat eden bir Müslüman din alimi hilafeti Allah’ın ya da peygamberin bir emri olarak görmezken, Alman dışişleri bakanlığına Ortadoğu danışmanlığı yapan bir Udo Steinbach Mustafa Kemal Atatürk’ü hilafeti kaldırarak “İslam’a öldürücü bir darbe vurmak”la suçlayabiliyorsa¹², sorun her halde laiklik değil, kirli bir oyun gereği hem İslam’ın çarpıtılması, hem de Türkiye Cumhuriyeti’nin bilim ve ahlak dışı bir yöntemle karalanmasıdır. Aynı şahsın ve Berlin’li meslektaş doğubilimci Peter Heine’nin uluorta “İslam’da laiklik yoktur, zira İslam’da dinle devlet birbirinden ayrılmaz bir bütündür”¹³ şeklinde “fetva” vermesi; hem de sözde Almanlara İslam’ı tanıtmaya, İslam hakkındaki önyargıları giderme maskesi altında bu komik tezi öne sürmesi, bizlerin pek alışık olmadığı türden bir alicengiz oyunudur.

Oysa değil İslam tarihinin, insanlık tarihinin hiçbir döneminde “saf teokratik” bir devlet görülmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti, miadını çoktan doldurmuş bir imparatorluğun külleri arasından doğarken, aslında bir büyük riyakarlığa ve son dönemlerde inanılmaz boyutlara ulaşan bir anarşiye son vermiştir.

Zira din devlet işlerinde – adı konulmamış – bir ayırımı gidildiğini, daha doğrusu gidilmek zorunda kalındığını daha Osmanlı tarihinde görüyoruz. Bizzat Osmanlı İmparatorluğu’nda saltanat ile meşihatın, yani şeyhülislamlığın iki ayrı kurum olması, dini merci kabul edilen meşihat makamının saltanatın emrinde bulunması, bir başka deyişle fetva makamının siyasi otoriteye bağlı olması, akla ilk gelen örneklerdendir. Kaldı ki, yarı teokrasi sayılan Osmanlı İmparatorluğu’nun daha erken dönemlerden itibaren yaşamada klasik fıkhıktan çok, örfe ve kanunnamalara önem vermesi, örneğin gayri müslimlere ilişkin

⁹ Bernard Lewis: “On the quietist and activist traditions in Islamic political writing”, *Bulletin of School of Oriental and African Studies*, No. 49, 1986, s.143.

¹⁰ Ibn Khallikan: *Wafayat al-A’yan wa Anbau Abna-i’z-zaman*, yayımlayan: İhsan Abbas, c.3, s.284, Beyrut 1977.

¹¹ Abu’l-Hasan al-Mawardi: *al-Ahkam as-Sultaniyya*, ed. Maximiliani Engeri, s.3, Bonnae 1853.

¹² Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert.Schwieriger Partner Europas*, s.125, Bergisch Gladbach 1996.

¹³ Peter Heine: “Säkularisierung”, *Islam-Lexikon*, yayımlayanlar: Adel Theodor Houry, Ludwig Hagemann, Peter Heine, c.3, s.652, Freiburg 1991.

yasalarda klasik haneli fıkıhından yer yer tamamen ayrılması¹⁴, düşündürücüdür. Böylece bir yandan şeriat, diğer yandan örf ve bu ikisinin yanında da padişan emir ve fermanlarından oluşan karma bir hukuk “sistem”i yerleşmiştir.

Başta mali konular olmak üzere devlet yönetimini düzenleyen kurallar Fatih kanunnamesinde belirlenmiştir. Fatih, dine, kitaba göndermek yapmaksızın açıkça şöyle der: “**Bu kanunname atam ve dedem kanunudur ve benim dahi kanunumdur. Evlad-ı kiramım neslen ba’de neslin bununla amil olalar**”.¹⁵ 1839’dan itibaren şeriatın yanında bağımsız bir hukuk kuralı olarak Avrupa’dan alınan kanunlar da uygulanacaktır. Böylece hukuk alanında bir başka ikilik daha baş göstermiştir.¹⁶ Bugün şeriatı tatbik etmekle övünen bazı ülkelerde hemen her cuma namazı akabinde sergilenen hırsızın kolunu, bacağına kesme barbarlığı, ilginçtir, 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda rafa kaldırılmış, yerine Fransız ceza hukukundan iktibas edilen hükümler getirilmiş ve “Halife Sultan’m tazir hakkı”na sığınarak hapis cezasına çevirilmiştir.¹⁷

Cumhuriyet öncesi tarihimizin tek ikiliği sadece devletin hukuk sistemine özgü değildir. Dini yaşayış ve algılayışta da çarpıcı bir ikilik görüyoruz. Bu, saray merkezli ulemanın dine bakışıyla halk İslamıdır ve İmparatorluğun çöküş sürecine girdiği dönemde, ulusçu aydınlarca softa zihniyetine karşı tepki işlevi görmüştür.

Bu bağlamda hukukun laikleştirilmesi talepleri Tanzimat’la başlamış ve 20.yüzyılın başlarında yoğunlaşmıştır. Örneğin Ziya Gökalp, yukarıda sözü edilen hukuk anarşisini “Meşihat” başlıklı şiirinde eleştirirken şöyle diyecekti:

Bir devlet ki, hukukunu kendi doğurmaz,
Kanununa “gökten inmiş değişmez” der;
O, asla bir devlet değil, müstakil durmaz,
Değişmeyen bir varlığı taşıyamaz yer.

Hakim olan millet midir, meşihat mıdır?
Milli Meclis: Meb’usan mı? Bab-ı Fetva mı?
Meşrutiyet bir hile-i şeriat mıdır?
Hür bir millet olduğumuz yoksa yalan mı?

¹⁴ Coşkun Üçok: “Osmanlı Kanunnamelerinde İslam ceza hukukuna aykırı hükümler”, *Ankara Hukuk Fakültesi Mecmuası*, c.3, 1946.

¹⁵ Coşkun Üçok: “Tanzimat’tan önce Osmanlı Devleti’nde hukuk”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, c.3, s.579, İstanbul 1985.

¹⁶ Siddık Sami Onar: “İslam Hukuku ve Mecelle”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, a.g.e., c.3, s.581

¹⁷ Ali Fuat Başgil: *Din ve laiklik*, s.144 v.d., İstanbul 1962.

Hep ikidir teşri/kaza, mahkeme/ilam
Devlet dine kanun yapar, dinse devlete...
Sarıklılar memur olur, fesliler imam
Devlet benzer meşihata, din hükümete.¹⁸

Laiklik ilkesinin Türkiye Cumhuriyeti'nde başarıyla uygulanabilmesinin en önemli etmenlerinden biri, Anadolu insanının, Türkün kendine has İslam yorumu olmuştur. Dinin softalar elinde kolektif bir yaptırım silahına dönüştürülmesine Türk insanı her zaman direnmiştir. Bugün de kullandığımız ve tarihi epey gerilere giden “her koyun kendi bacağından asılır” sözü, din polisliği taslayanlara Anadolu insanının cevabıdır. Yunus Emre'nin “yaradılanı severiz, Yaradan'dan ötürü” dizesi, komşumuz olan ve aynı dine bağlı kültürlerle yabancı bir bakış açısidir. O nedenle “yaradılan”ı yakan din kisveli barbarlık, Anadolu'nun geleneğinde yoktur.

İslam'ı içselleştiren özgün Anadolu yorumu, bunun doğal sonucu olarak, Tanrı'yla kişisel bir bağ kurmuştur. Abdal Musa'larda, Pir Sultan'larda, Hatayi'lerde ve Yunus'larda Tanrı'ya “sen” diye hitap edilir. Tanrı korkusu değil, Tanrı sevgisine dayanan Anadolu İslamı'nda sık rastlanılan bir tema da Tanrı'ya serzeniştir. Yunus Emre ünlü münacatında adeta Tanrı'ya hesap sormaktadır:

Rızkını yiyüp seni aç mı kodum,
Ya yiyüp öynüni muhtaç mı kodum

Geçmedi mi intikamun öldürüp
Çürüdüp gözümü toprak doldurup

Kıl bigi köpri yaparsın geç diyü
Sen seni gel duzahumdan seç diyü

Kıl bigi köpriden adem mi geçer
Ya düşer ya tayanur yahud uçar

Kullarun köpri yaparlar hayr için
Hayri budur kim geçeler seyr için

Terezi kurdun hevaset dartmağa
Kasd idersün beni oda atmağa

¹⁸ A. Fischer: *Aus der religiösen Reformbewegung in der Türkei*, s.62, Leipzig 1922.

Terezi ana gerek bakkal ola
Ya bezirgan tacir-ü bakkal ola

Sen basirsün hod bilürsün halümi
Pes ne hacet dartsın a'malümi¹⁹

13. yüzyılın sonuyla 14. Yüzyılın başlarında yaşamış olan Yunus Emre'nin bu şiirini aktarmaktan amacımız, sadece Anadolu İslamı'nın içsel/bireysel ve o nedenle de laik yaşam tarzına uygun özelliğini vurgulamak değil. Yunus'un bu şiiri ışığında vereceğimiz ikinci bir örnek, Kemalizm'i, dolayısıyla laikliği eleştirmek için adeta bahane arayan kimi Batılıların ne yollara saptıklarını da gözler önüne serecektir. Nitekim Gisela Kraft adlı bir Alman doğubilimci, Aşık Veysel'in 1930'larda yazdığı ve hemen hemen Yunus'un yukarıdaki dizeleriyle örtüşen bir şiirini, Kemalist dönemde Tanrı'nın dahi eleştirebildiğini belgeleyen bir örnek olarak aktarır. Aşık Veysel'in Atatürk'ten "Türkiye'nin ihyası" diye söz etmesi, bayan doğubilimciyi rahatsız etmiş.²⁰ Alman doğubilimciye göre Kemalizmle birlikte "Tanrı kaybolmuş gitmiş, zira ona ne zaman varmış, ne de vesile".²¹ Bu tür zorlama tezlerle Kemalizm'i din düşmanlığı olarak gören ve göstermek isteyen çevreler, laikliği Türk insanının tanımadığı ve asla benimsemeyeceği bir ilke olarak algılıyorlar. İslam'ın Anadolu'da bambaşka yorumlandığı gerçeği, bu çarpık algılamının olmazsa olmaz koşuludur. Zira laikleşme onların gözünde Türkiye Cumhuriyeti'nin tepeden inmece bir reformudur ve sadece küçük bir elit tabaka tarafından benimsenmiştir. Bu bağlamda özellikle Şerif Mardin ve öğrencileri Nilüfer Göle, Sabri Sayarı tarafından savunulan, fakat patent hakkı Batı oryantalizmine ait olan tez uyarınca Türkiye'de bugün bir merkez/kenar ikiliği vardır. Merkezle kastedilen – onların terimiyle – "batılılaşmış kentli aydın ve asker seçkin tabakası" olup kenar (Peripherie) ise halkın ezici çoğunluğu köylü ve kırsal kesim insanıdır. Rafsancı'nin övüldüğü, "Kemalist laiklik" in hedef tahtası yapıldığı bir İstanbul sempozyumunda konuşan Sabri Sayarı'ya göre bu durum "**Türk demokrasisinin, Batılı demokrasilerin tersine, tepeden inme gerçekleştirilmesinden kaynaklanmaktadır**".²² O yüzden "**Türkiye hala**

¹⁹ Yunus Emre Divanı, hazırlayan: Faruk Timurtaş, s.163 v.d., İstanbul 1972.

²⁰ Gisela Kraft: "Zum Gottesbegriff in der türkischen Lyrik der kemalistischen Ära", *Die Welt des Islams*, XXIII-XXIV (1984) s. 108.

²¹ A.g.e., s.106.

²² Wolfgang Breidenbach: "Islam and Democracy – Internationale Konferenz in İstanbul, 27./28.11.1992", *Zeitschrift für Türkeistudien*, 2/1993, s.304.

Gorbatschow'unu beklemektedir".²³ Aynı sempozyumda bir tebliğ sıman Nilüfer Göle'ye göre "Türkiye'nin batılı seçkinleri insanları 'medeni'/'medeni olmayan' diye iki gruba ayırmaktadırlar. Müslümanlar ve Kürtler medeni olmayanlardan sayılmaktadırlar".²⁴ Batı araştırma kurumlarının laiklik düşmanlığı görüldüğü gibi "yerli" avukatlar da bulmaktadır.

Türk insanının laik yaşam tarzını, kendi kültür tarihinden gelen humanist birikimiyle yukarıdaki "uzman"lardan ve kimi Orta Avrupa halklarından çok daha iyi anlayıp benimsediğini, ileride bir örnekle anlatmaya çalışacağız. Fakat bir acı gerçeği de itiraf etmeliyiz. Laik yaşam tarzıyla, bir aksesuar gibi sergilenen sözde laiklik arasında büyük fark vardır. Birincisi, adı üstünde, içselleşmiş bir düşünce ve yaşam biçimidir. İkincisi ise, sözde seçkinler zümresinden sayılmak arzusuyla üstlenilmiş bir roldür ve laikliğin bu şekilde istismarı, hele işin içerisine bir de oy kapma kaygısı girmişse, laikliğe yapılabilecek en büyük ihanettir.

Oysa laiklik, değeri belki en iyi Anadolu insanınca anlaşılmuş, ulusumuzu bir bütün olarak tutan en önemli ilkedir. Bu ilkeyle Türkiye Cumhuriyeti; nikahı hanefi fikhına, ticareti fransız kanununa göre düzenleyen, Hıristiyan ve Musevilere de ayrıca kendi hukuklarını tanıyan bir keşmekeşe son verirken tebayı yurttaş yapmış, kadın/erkek eşitliğini gerçekleştirerek, toplumun yarısına hak ve onurunu iade etmiştir. Laikliğin içi boş bir slogan ya da süs eşyası olmadığı, özellikle bu alandaki başarılarından bellidir ve "ben laikim" diyenlerin samimiyetini de gene bu alandaki sicillerine bakarak değerlendirmeliyiz.

Kadın/erkek eşitliği, hukukun laikleşmesinin en büyük kazanımlarından biridir ve Cumhuriyet Türkiye'sinin bugün İslam dünyasının akyüzü olmasında belki en büyük rolü oynamıştır. Ne var ki; Mustafa Kemal'i bilim kisvesi altında karalamayı bir alışkanlık haline getiren kimi Batılı çevreler, akla hayale gelmez iddialarla bu tartışılmaz kazanımı dahi sorgulamaya çabalamaktadırlar. Örneğin Tübingen Üniversitesin'de siyaset bikimi okutan bir Alman doğubilimci "çağdaşlaşmayla birlikte (Modernisierung) kadının geleneksel nüfuz alanından mahrum bırakıldığını" iddia edebilmektedir.²⁵ Bir başka Alman doğubilimciye göre, "ulusal devletler, tepeden inmece reformlarını, özellikle de kadın/erkek eşitliğini, sırf geleneksel yapıları kırmak için araç olarak

²³ A.g.e.

²⁴ A.g.e., s.305.

²⁵ Martin Beck: *Orient*, 1/1998, s.137.

kullanmışlardır”.²⁶ Bayan doğubilimci, kadın/erkek eşitliği yüzünden kadının nisbi nüfuzunu tamamen kaybettiğini iddia etmektedir.²⁷ Öte yandan; Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarını Müslüman/laik biçiminde ikiye ayırdıktan sonra, Türk ulusunun etnik ve dinsel haritasını çıkarmaya çalışan ve halen İstanbul Alman Doğu Enstitüsü’nün müdürlüğünü yürüten bir başka doğubilimci şu tezi savunmaktadır: “Kadınlar Kemalizm sayesinde en üst görevlere gelebilmişler...doktor, milletvekili, üniversite profesörü olabilmişlerdir. Fakat bunun ağır bir bedeli olmuştur: zira kadınlar bu görevlere gelebilmek için cinselliklerinden vazgeçmişler, erkek gibi giyinmişlerdir.”²⁸ Aynı araştırmacı, geçenlerde piyasaya çıkan doktora tezinde Tansu Çiller’in eteğini analiz etmekte, bu politikacının beş yıl zarfında eteğinin gitgide uzadığını öne sürerek, Türkiye’de kadın/politika ilişkisi üzerine garip tezler geliştirmektedir.²⁹ Aynı çarpık tezler, bilimin laikleşmesini de hedeflemektedir.

Bilimin laikleşmesinden kastettiğimiz, positif bilimlerdeki din kisveli sansüre son verilmesi, edebiyattan ilahiyata diğer bilgi kollarında akılcı, araştırmacı ve metodik tarzın egemen kılınmasıdır. Cumhuriyet Türkiye’si akılcı/araştırmacı tarzı sadece positif bilim dallarında özendirmemiştir. Cumhuriyet’in daha ilk yıllarında yetişen çok sayıda Türkologun kitapları ve makaleleri bugün dahi standard eser olarak okutulmaktadır. Bugün Türkiye, dünya genelinde bilim üretimine, halkı Müslüman ülkelerin toplam katkısının hemen hemen yarısına yakın bir katkı sağlamasına karşın, gelişmiş endüstri ülkelerinin yanında zayıf düşmüşse, bunun sorumluluğu Kemalizme yüklenemez. Zira Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi dergisinin 1930’lu sayıları, bilimsel içerik ve düzey açısından, aynı derginin 1990’lı sayılarından yüksekse, burada vicdan muhasebesi yapması gereken, her halde Kemalizm olmamalıdır.

Fakat amaçları üzüm yemek değil, bağcıyı dövmek olan kimileri, kadın/erkek eşitliği gibi, bilim/egitim alanındaki reformları dahi karalamayı kendilerine şiar edinmişlerdir. Bu çevrelerin başında gene ne yazık ki bazı Alman oryantalistler gelmektedir. Örneğin Peter Heine’ye göre bugün “İslam dünyasında bilginin islamleştirilmesi için büyük gayret harcanmakta, bu

²⁶ Renate Kreile: *Politische Herrschaft, Geschlechterpolitik und Frauenmacht im Vorderen Orient*, 8. Bölüm, Pfaffenweiler 1997.

²⁷ A.g.e., s.134.

²⁸ Günter Seufert: *Cafe Istanbul. Alltag, Religion und Politik in der modernen Türkei*, München 1997.

²⁹ G. Seufert: *Politischer Islam in der Türkei. Islamismus als symbolische Repräsentation einer sich modernisierenden muslimischen Gesellschaft*, resimler bölümü, İstanbul 1997.

her geçen gün daha da popüler olmaktadır".³⁰ Alman oryantalist, Kahire, Washington ve Köln'de bilgiyi islamileştirmeye çabalayan önemli enstitülerden bahsetmekte, bu tuhaf projenin en önemli temsilcisi olarak, yakm bir zamana kadar ABD'de öğretim görevlisi olarak çalışan Sayyed Hossein Nasr'ın adını vermektedir. İranlı profesörün amacı, bilimi "ruhanileştirmek"miş. Bunun Türkçesi her halde bilimi bilim olmaktan çıkarmak olsa gerek. İlginçtir, bu tür "yapıcı" öneriler, Batı üniversitelerinde geliştirilmekte, fakat ne yazık ki, Doğu'ya postalanmaktadır. Konu tabii ne İslam, ne de bilim; Doğu'nun geri bırakılması, atılım yapanların durdurulmasıdır. Hem hoş bir anekdot kabilinden, hem de "bilgiyi islamileştirme" projesinin kurucusu Sayyed Hossein Nasr'ın bilgi düzeyine ilişkin bir belge olarak şunu da belirtelim: İranlı sözde düşünür Nasr, "İslami bir kurum" dediği çok eşli evliliği savunurken: çok evliliği, Kâbe'ye benzetir ve der ki: "bir Müslümanın evlenebileceği dört kadın, Kâbe'nin dört tarafı gibi istikrarı (sağlamlığı) sembolize eder".³¹

Bizleri ruhanileştirmek isteyen Batılı dostlarımızı son dönemde en çok öfkeleniren gelişme, Türkiye'de hayli geç uygulamaya konan "sekiz yıllık kesintisiz eğitim reformu" olmuştur. Bu reforma ilk tepki, CDU partisinin vakfi olan Konrad-Adenauer Stiftung'tan geldi. CDU vakfının Türkiye temsilcisi Wulf Schönbohm, sekiz yıllık kesintisiz eğitim reformunun arkasında İslam düşmanlığı yattığını bizzat vakfın dergisinde açıkça ifade edebilmiştir.³² Türk insanının etnik kökenlerini araştıran Alman devlet kurumu İstanbul Deutsches Orient-Institut'un yamsıra ülkemiz insanının dini inanç dozajını ölçmekle meşgul CDU vakfının temsilcisi, aynı makalesinde, "Türk toplumunun paramparça olduğu"³³, Türklerin sadece küçük bir kesiminin Avrupa'ya ait kabul edilebileceğini³⁴, Türkiye'de "Kemalistlerle Müslümanlar arasında kıyasıya bir çekişmenin yaşandığı"³⁵, "Kemalistlerin demokratik çoğulculukla aralarının iyi ohnadığı"³⁵ ve "hoşlarına gitmeyen her akımı ezdikleri"³⁵ öne sürdükten sonra İslam'ın "batılılaşmış Türklerin gözünde değerini kaybettiğini, yahut içeriksiz bir ibadete dönüştüğünü", zira "Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri, İslam'ın inanca ilişkin buyruklarını ve dini duyguların ifadesini diskrimine ettiği"ni

³⁰ Peter Heine: *Der Islam auf dem Weg in das 21. Jahrhundert, Referat am 23. April 1998 in Erfurt*, s.10, Weimar 1999.

³¹ Sayyed Hossein Nasr: *İdeal und Wirklichkeit des Islam*, s.136, München 1993.

³² Wulf Schönbohm: "Zur politischen Situation und Entwicklung in der Türkei", *KAS/Auslandsinformationen*, 8/1997, s.49 v.d.

³³ A.g.e., s.62.

³⁴ A.g.e., s.63.

³⁵ A.g.e., s.66.

söylemektedir.³⁶ Yeri gelmişken kaydedelim: “İslam’ı demokrasiyle barıştırmak”³⁷, “demokratik laiklik/antidemokratik laiklik”, “positif laiklik/negatif laiklik”³⁸ “militan ateist Kemalizm”³⁹ v.s. türü söylemlerin kaynağı ve patenti bizzat bu tür Batı araştırma kurumlarına ve vakıflarına aittir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Batı güdümlü laiklik karşıtı kampanyanın en tehlikelisi, “Türk sözcüler” aracılığıyla yapılanıdır. Nitekim Bochum üniversitesinde çalışan ve asıl uzmanlık alanı “Güneydoğu Avrupa azınlıkları olan” Fikret Adanır, “Kemalizm özgür ibadet hakkını asla tanımamış, fakat bizzat dine dönüşmüştür” der.⁴⁰ Adanır, “İslamcılar haklı olarak Atatürk’ün kendilerini aldattığım hissediyorlar; zira Atatürk’ün laikliği doğru dürüst bir laiklik değildi” vecizesinin de sahibidir.⁴¹ Kemalizm’i “dine dönüşmek”le suçlayan, sadece Adanır değil tabii. 1960’larda Mısırlı kökten dinci Sayyid Qutb da “Atatürkçülük dini” dediği Kemalizm’e saldırıyor,⁴² Atatürk’e “laik şeytan” diye küfrediyordu.⁴³ “Türk asıllı” Adanır’ın “dine dönüşü” dediği, Mısırlı Qutb’un “Atatürkçülük dini” diye küfrettiği Kemalizm’e saygın bir Alman gazetesinin Ortadoğu uzmanı da “Kemalist takdisçilik” diyor.⁴⁴ Bu arada Atatürk’ü “imansız general” diye tanımlayan ZDF redaktörlerini⁴⁵, Adolf Hitler’le karşılaştıran Almanya Katolik Kilisesi dergilerini⁴⁶, insan hakları savunucularını⁴⁷ ve gazetecilerini de⁴⁸ unutmayalım.

³⁶ A.g.e., s.65.

³⁷ Tilman Nagel: “Das Wesen des Fundamentalismus und seine Rolle in der Gegenwart”, *Kairos*, 24/1982, s.99.

³⁸ Khalid Duran: “Der Islam in der Mehrheit und in der Minderheit”, *Der Islam*, yayımlayan: Annemarie Schimmel v.d., c.3, s.434, Stuttgart 1990.

³⁹ Gerd Höhler: “Militärdemokratie Türkei”, *Frankfurter Rundschau*, 19.1.1998.

⁴⁰ Bärbel Meyer: “Türkebilder. Zum Selbstbild der modernen Türkei”, *Orient*, 3/1997, s.31.

⁴¹ “Damit wir in den Spiegel schauen können”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ)*, 8.12.1998.

⁴² Sayyid Qutb: *Ma'alim fi't-Tariq*, “4. Bab: Şar‘ Allah wa wad’u'l-Başar”, Beyrut tarihsiz.

⁴³ Charles. D. Smith: “Secularism”, a.g.e., c.4, s.23.

⁴⁴ Wolfgang Günter Lerch: *Muhammads Erben. Die unbekannt Vielfalt des Islam*, s.132, Düsseldorf 1999.

⁴⁵ Marcel Pott: *Allahs falsche Propheten. Die arabische Welt in der Krise*, s.235, Bergisch Gladbach 1999.

⁴⁶ Erika Schmidt: “Muslime. Gäste des christlichen Abendlandes”, *CIBEDO-Beiträge* 11, 2/2/1997, s.109 v.d.

⁴⁷ Tilman Zülch: *Völkermord an den Kurden*, s.33, Frankfurt am Main 1991.

⁴⁸ Wolfgang Gust: *Der Völkermord an den Armeniern. Die Tragödie des ältesten Christenvolkes der Welt*, s.302, Carl Hanser 1993.

İslam dinini, İran ya da Suudi Arabistan'da sergilenen haliyle görmeyi arzulayan ve "öven", öte yandan Taliban rejimini bir takım dışpolitik hesaplarla eleştiren Batılı dostlarımızın Kemalizm ve laikliğe ilişkin çarpık yorumlarını aşağıda başka örnekleriyle göstermek istiyoruz. Önce uzmanlarımızın Türk toplumundan neyi anladıklarını ele alacak, ardından laikliği eleştiren çevrelerin kimler olduklarını ve eleştirilerinin ardında yatan nedenleri çözümlenmeye çalışacağız.

III

Alman Türkiye yayıncılığının son on yıllık analizi; - uzmanlarımızın iddiasınca - kökleri Cumhuriyet'in kuruluş felsefesinde yatan, diğer bir ifadeyle Kemalist modelin sözde iflasını belgeleyen üç tür çatışmanın yaşandığı bir Türkiye tablosu çıkarmaktadır.⁴⁹ Alman uzmanlar bu çerçevede üç "çatlama hattı"ndan (*fault lines, Verwerfungslinien*) söz etmektedirler. Bu "çatlama hatları" ya da çatışmalar Alman uzmanlara göre şöyledir a-Devletin elit kesimi ve Batılılaşmış kentli laiklerle "Anadolu halkı" dedikleri Müslümanlar arasında, b-Alevilerle Sünniler arasında, c-Kürtlerle Türkler arasında.⁵⁰

Aynı şekilde Türk İslamı içinde de, birbirine düşman ve bir kültür savaşı yürüten üç cepheden söz ediliyor. Uzmanlarımıza göre bunlar, 1-"Kemalist İslam", 2-"Sünni halk İslamı", 3-"Alevilik"tir. Türk Dışişleri Bakanı bu şemaya göre, "laik bir Sünni"dir.⁵¹ Alman Doğu Cemiyeti'nin İstanbul'da mukim "Doğu Enstitüsü"nde çalışan bir Alman etnolog, Marxist-Leninist örgütlerde dahi, bu örgütlerin Alevi kökenli üyelerini izole eden bir Sünni hakimiyetinden bahsedebilmektedir.⁵² Aynı enstitünün bir başka elemanı; "kendi dini-kültürel mirasları olan Sünni İslam'a ilerici bir yorum üretmekten aciz kaldıkları için çok sayıda Sünni Türk solcusu İslam fundamentalizmine kaymıştır" gibi bir iddiada dahi bulunabilmiştir.⁵³

Bu alıntılardan görüldüğü gibi, Alman yayıncılığı bir Türk ulusunun varlığını kabul etmemekte ve Türk toplumunu yapay bir biçimde birlikte

⁴⁹Erhard Franz: Türkiye. "Laizismus contra Islamismus in der Gesellschaft und Politik", *Südosteuropa-Mitteilungen*, 1/1997, s.10 v.d.

⁵⁰ Udo Steinbach: "Die Türkei in der Staatskrise: Ihre Probleme sind der Fundamentalismus, das Verhältnis zu Europa, der Konflikt mit den Kurden", "Land am Abgrund", *Die Zeit*, 17.11.1995; Reiner Hermann: "Die drei Versionen des politischen Islam in der Türkei", *Orient*, 1/1996, s.35.

⁵¹Wolfgang Günter Lerch: "Die drei Kulturen", FAZ, 29.01.1998.

⁵² Karin Vorhoff: "Alevismus", *Perablätter*, yayımlayan: Orient Institut İstanbul, s.19, İstanbul 1995.

⁵³ Günter Seufert: *Café Istanbul*, a.g.e., s.175.

tutulmaya çalışılan etnik ve dinsel gruplardan oluşan bir tür kırık testi gibi algılanmaktadır. İlginç olan ise, bu etnik ve dinsel yaklaşım tarzının Almanya'da kendisini liberal olarak görmesidir. Etnik/dinsel tahlil metodunu savunan aynı çevrelerin Samuel Huntington'un "uygarlıklar çatışması" tezini eleştirmeleri, ilk bakışta tuhaf görülebilir. Ne var ki, Huntington'a yöneltilen sözde liberal Alman eleştirisi kendi içinde mantıklıdır. Zira global düzlemde uygarlıklar arasında "çatlama hatları" saptadığını iddia eden Huntington'un tersine⁵⁴, onun Alman tenkitçileri, ulus devletlerde etnik kökenli "çatlama hatları" ve "çözülme eğilimleri" tezini savunmakta ve bu bağlamda Türkiye'deki sözde "Kürt sorunu"na işaret etmekteler.⁵⁵

Türk toplumunda "üç çatlama hattı" teziyle, dolaylı olarak ya Türk ulusunun sadece resmi söylemden ibaret olduğu, ya da sadece Türk kökenli Sünnileri kapsadığı ifade edilmektedir. Böylece eleştiri Kemalizmin iki ilkesini hedef almaktadır: Ulusalçılık ve laiklik. Alman yayıncılığının "resmi ideoloji"⁵⁶ adını verdiği bu ilkeler, iddiaya göre toplumsal kutuplaşmayı artırmakta, ülkenin kültürel zenginliğini karşılayamamaktadır. Çözüm reçeteleri, "yeni bir Kemalizm yorumu"ndan, Cumhuriyetçi yapılanmayı tamamen terke kadar uzanmaktadır (Federalizm). "Çatlama hatları" tezini savunanlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin hem "ulusal azınlık" dedikleri Kürt kökenli yurttaşlarıyla, hem de "Müslüman" adını verdikleri Anadolu halkıyla sorunları olduğu görüşündeler. Şimdi değişik Alman çevrelerinin laiklik ilkesini nasıl algıladığını görelim

MEDYA VE AKADEMİ ÇEVRELERİ

Alman Türkiye yayıncılığı söz konusu olduğunda, medya ile devlet araştırma kurumları arasında bir ayırım yapmak güç, hatta imkansızdır. Zira hemen hemen bütün Alman gazete, dergi ve kanallarının Türkiye muhabirleri ya da uzmanları birer doğubilimci olup, devletlerinin resmi araştırma kurumlarıyla doğrudan ilişki içindedirler. Şu da var ki, medyada misafir uzman, bilirkişi sıfatıyla sık sık ünlü doğubilimciler de boy göstermektedirler. Alman devletine ve medyasına Türkiye uzmanı olarak akıl veren Udo Steinbach "modern İslam

⁵⁴ Samuel P. Huntington: *The Clash of Civilisations and the Remaking of World Order*, s.26 v.d., Simon&Schuster 1996.

⁵⁵ Uwe Simson: "Der Islam, Samuel Huntington und wir", *Orient*, 3/1997, s.519.

⁵⁶ Wolfgang Günter Lerch: "Der Öcalan-Faktor", *FAZ*, 23.4.1999.

dünyasıyla uğraşan oryantalizm”in “geleneksel anlamda bir bilim dalı olmadığı”m zaten itiraf etmektedir.⁵⁷

Alman yayıncılığında son yıllarda Kemalist devletin baştan beri sadece Sünni Türklerin devleti olduğu iddia ediliyor. Udo Steinbach, Mustafa Kemal’in zihnindeki devlet halkının sadece Türk kökenli Sünniler olduğunu ileri sürerken, şöyle diyor: “Bugün yapılması gereken, Türkiye’nin çok etnikli ve çok kültürlü, yani çok dinli, gerçeğine uyan bir düzen yaratmaktır. Türkiye bir devlet olarak meşruiyetini Mustafa Kemal’in arzuladığı ve kendisinden sonraki Kemalist nesillerin papağan gibi tekrar ettikleri ‘Sünni Türk devleti’ yalanından artık türetemez. Ülkenin iki büyük azınlığı olan Kürtlerden ve Alevilerden geniş bir kesim, müstakil etnik (ulusal) ve kültürel (dinsel) kimliğini bugün bilinçli bir şekilde sergiliyor”.⁵⁸

Bu tez basında da kabul görüyor. FA’nın en saygın haftalık dergilerinden *Die Zeit*’ta, Yunanlı bir yazar, “Atatürk’ün devleti sadece Sünni Türklere dayanıyordu, devleti temsil eden halk sadece onlardı” diyebiliyor.⁵⁹ Halen Alman Doğu Cemiyeti’ne bağlı Doğu Enstitüsü’nün İstanbul şubesinde görevli ve akademik kariyerine Türkiye üzerine kaleme aldığı bir doktora teziyle başlayan bir doğu bilimci, Kemalist ulus modeline, “din ulusu” adını veriyor. Genç bilim adamı Kemalist devletin baştan beri Sünni İslamı ulus inşasında ve yurttaşlarının güvenilirliğini tespitte bir ölçüt olarak kullandığını iddia ediyor.⁶⁰

Türkiye’de de varlığını hissettiren siyasal İslam olgusu, sözde “Türk toplumunun yaşadığı kimlik bunalımı”nın ve “Kemalizmin iflası”nın ikinci göstergesi olarak yorumlanıyor. Türkiye analizlerinin çelişkili yapısı bu aşamada çok daha belirgin. Bu ise, dinsel radikalizmin uzmanlarımıza etnik fundamentalizmden daha karmaşık görünmesiyle ilintili olsa gerek. Doktora tezini Kürt sorunu üzerine yazan siyaset bilimci Günter Behrendt⁶¹, Türkiye’deki laikliği şöyle tanımlıyor: “Bu, Jöntürk geleneğinde duran ve 1980 darbesinden

⁵⁷Udo Steinbach: “Der Gegenwartsbezogene Orientforschung zwischen Wissenschaft und Journalismus”, XX. *Deutscher Orientalistentag vom 3. Bis 8. Oktober 1977 in Erlangen*, yayımlayan: Wolfgang Voigt, Supplement IV, s.581, Wiesbaden 1980.

⁵⁸ U. Steinbach: “Europas Brücke zur islamischen Welt”, *Blätter für deutsche und internationale Politik*, 10/1996, s.1238.

⁵⁹ Gregor M. Manousakis: “Gute Freunde verschließen die Augen”, *Die Zeit*, 30.05.1997.

⁶⁰ Günter Seufert: *Café Istanbul*, a.g.e., s. 61.

⁶¹ Günter Behrendt: *Nationalismus in Kurdistan. Vorgeschichte, Entstehungsbewegungen und erste Manifestationen bis 1925*, Deutsches Orient-Institut, Hamburg 1993.

bu yana sapmalara rağmen resmi devlet ideolojisinin bir unsuru olarak kalan laikliğin temel özelliği, İslam'ı gizli bir tahkirdir. Mustafa Kemal'in 'tek bir uygarlık vardır, o da Batı uygarlığıdır' fermanı ve dini, Türk ulusunu yüzyıllar boyunca aptal tutan reaksiyoner bir ideoloji olarak algılaması, onun baskıcı modernleştirme hareketinin Batı modernitesiyle birlikte, Batı'nın İslam'ı uygarlık düşmanı gören tavrını da benimsediğini kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta ele veriyor".⁶² Oysa Batı emperyalizmi – bugünkü sözcüleri gibi – o gün de Atatürk döneminden asla hoşlanmamışlardı. Niyazi Berkes'in ifadesiyle: "Batılılar Atatürk dönemini batıcılık düşmanlığı, Menderes dönemini ise batıcılık sevgisi dönemi olarak anlarlar. Onun için gericilik düşünüşünün mutlaka batıcılık karşıtı ve batılaşma düşmanı olduğunu sanmak ne kadar yanlışsa, Atatürkçülüğü de sırf batıcılık ve batılılaşma sanmak yanlıştır".⁶³ Ülkemizi kabile toplumuna döndürmeyi şiar edinmiş ırkçıların da, "hilafet" devleti kurmak sevdasındaki oluşumların da Batı'yı mesken tutmuş olmaları, şeriatçı gruplarla Batılı mihmandarları arasındaki gönül ve ülkü birliğini yeterince gösteriyor. Kaldı ki; Kemalizmin "Batı"dan anladığı coğrafi bir saplantı ya da körü körüne bir taklit değil; Batı'yı Batı yapan aydınlanma değerlerini benimseyerek Batı'nın hegemonyasından kurtulmak ilkesidir. Başta ülkemiz olmak üzere, "Doğu"daki her aydınlanma hareketini Batı oryantlizminin "İslam'a ihanet"le suçlaması Maxim Rodinson'un deyimiyle "Doğu'yu kolonyal mülkü sanan" uzmanların, yerel tutucu akımlarla ittifak içinde, her türden aydını karalama ve Batı taklitçisi olarak suçlama" gayretkeşliğidir.⁶⁴

Kadın/erkek eşitliğini, "Müslüman kadının nüfuz alanına saldırı" olarak gören Alman oryantlist ve siyaset bilimci Bayan Kreile Mustafa Kemal'in mürtet olduğunu ispatlamak istiyor: "Gerçi Atatürk kendisini birçok kez Müslüman olarak tanımladı, fakat 1924'ten itibaren dini vecibelerini eda etmedi. Hilafet onun gözündeki kutsal değildi".⁶⁵ Alman Doğu Enstitüsü başkanı da, Atatürk'ün hilafeti ilga etmekle, İslam dinine öldürücü bir darbe vurma niyetinde olup olmadığını sorguluyor.⁶⁶ Kemalizm böylece "İslam düşmanı bir ideoloji" ilan edildikten sonra, sol liberal bir gazetenin Türkiye uzmanı, "Türk generallerinin militan ateizmi"nden yakınabiliyor.⁶⁷ İlginç bir gelişme de, son

⁶² Günter Max Behrendt & Serdar Saris: *Islam und Fundamentalismus. Reizthemen auch für 'Ausländerfreunde'*, <http://sun1.rzn.uni-hannover.de/nhrkbehr/essay.html>.

⁶³ Niyazi Berkes: *Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler*, s.177, İstanbul 1965.

⁶⁴ Maxim Rodinson: *Die Faszination des Islam*, s.94, München 1985.

⁶⁵ Renate Kreie: *Renaissance des Islam. Das Beispiel Türkei*, s.27, Hamburg 1987.

⁶⁶ Steinbach, s.125.

⁶⁷ Gerd Höhler: "Weltfremdes Militär", *Frankfurter Rundschau*, 30.03.1998.

dönem Alman Türkiye yayıncılığında, Ankara'daki "anti demokratik laiklik"ten şikayet edilmesi.⁶⁸

"MÜSLÜMAN ALMANLAR" VE KURULUŞLARI

Bu sözde "anti demokratik laiklik" tezi, Türkiye'deki dinci radikalizmle dayanışma içinde olan Alman asıllı kökten dincilerce de savunuluyor. Nitekim vaktiyle Almanya'nın Sesi radyosunda "serbest gazeteci" olarak çalışırken, 90'lı yılların başından itibaren "şeyhülislam" payesi kazanan Muhammed Salim Abdullah, Konrad-Adenauer-Vakfı elemanının "anti demokratik laiklik" içerikli Türkiye analizini övdüğü bir yorumunda şöyle diyor: "Kemalizm hiç kuşku yok ki, demokratik bir sistem değildir. Kemalizm totaliter özellikler taşımakta olup, sadece dinle alakasını kesmiş insanlarca hazmedilebilir. Zira Kemalizm sözde dinsel bir olgu olup, Türk anayasasında dokunulmaz, değiştirilmez bir miras olarak korunmaktadır. Bunun dünya anayasalarında bir eşi yoktur. Böyle bir sistemin gözünde bütün dinler, mutlaka mücadele edilmesi gereken rahatsızlık verici rakiplerdir".⁶⁹ Alman şeyhülislamı, "Sünni İslam'a karşı imha seferinde Atatürk'ün gizli silahı" olarak nitelediği ve Türk ordusuna sıcak bakmakla suçladığı Alevileri şöyle tehdit etmektedir: "Türk Alevileri, anlık bir başarının geleceklerini kurtarmaya yetip yetmeyeceğini iyi düşünmelidirler".⁷⁰ Bu satırlar, Kuzey Ren Vefalya eyaleti hükümetince, "İslam din dersi verecek Türk pedagoglarının eğitimi"yle görevlendirilmiş bir zata aittir.⁷¹ Daha da ilginç olanı, Şeyhülislam tarafından övülen siyaset bilimci Reiner Albert'in Mannheim Üniversitesi'nde 1997 yılı birinci sömestirinde "Kemalizmin anlam krizi" başlıklı bir ders vermiş olmasıdır.

KİLİSELER

Kiliselere bünyesinde "uyumu teşvik", "ön yargıları bertaraf etmek" adı altında bugün daha yoğun bir şekilde yürütülen faaliyetlerle, Türk toplumu din kimliği üzerinden tanımlanmakta; öte yandan Alman kamuoyuna aktarılan çarpık bir "İslam" tablosuyla da yerli halkta zaten varolan dinsel önyargılara

⁶⁸ Georg Maier & Lars Peter Schmidt: "Die türkischen bürgerlichen Parteien und die Wohlfahrtspartei", *KAS-Auslandsinformationen*, Ekim 1996.

⁶⁹ M. Salim Abdullah: Götterdämmerung, *Moslemische Revue*, Temmuz/Eylül 1997, s.129.

⁷⁰ A.g.e.

⁷¹ M. Salim Abdullah: *Dialoge zur Ringparabel*, *Moslemische Revue*, Nisan/Haziran 1997, s. 89.

haklılık kazandırılmaktadır.⁷² Alman aydınlarının İslam dini hakkındaki tasavvurları, bu dinin politize sapık bir yorumunun tekrarından ibarettir. “İslam’ı Almanlara anlatmak isteyen” bir Alman teoloji profesörüne göre “İslam’da birey hakkı yok, sadece ümmet vardır”.⁷³ Doğubilimci Udo Steinbach da “Şeriat, İslam kimliğinin en önemli unsurudur” diyordu.⁷⁴ Eski Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel “Almanya’nın en saygın gazetesi”nde yayımlanan bir yorumunda “sempati duyduğu”nu iddia ettiği “İslam”ı şöyle tanımlar: “Bizde aydınlanmadan beri yerleşmiş olan din/toplum ve din/devlet ayrımı İslam’a kesinlikle yabancıdır”.⁷⁵ Bir Alman protestan dergisine göre sadece iki tür Müslüman olabilir: “şeriatı tam bir kararlılıkla uygulayan imanlılar...ve şeriata çağdaş bir yorum getirmek isteyen reform Müslümanları”.⁷⁶

⁷²Örneğin Kurt Merkel (Mannheim) adlı bir okuyucu - “İslam dostu” Alman yayıncılığının etkisi altında - bir Türkün neden Alman anayasasına sadık olamayacağını şöyle açıklıyor: “Benim kanaatimce; Batı Hıristiyan devletlerinin yurttaşlarından ya da Batı Hıristiyan sistemini ve değerlerini benimsemiş insanlardan bahsediyor olsaydık, konunun böylesi bir hassasiyeti olmazdı. Zira onlar için çifte vatandaşlık olağan bir şey ve kimse de şimdiye kadar sesini çıkarmadı. Ne var ki; şu an esas itibarıyla söz konusu olan insanlar; tarihsel bir süreçte sahip olduğumuz tasavvurlara ya kötü uyan, ya da asla uymayan bir insan ve toplum anlayışı uyarınca terbiye edilmiş ve o anlayışı hayatlarında da uygulayan Müslümanlardır. Kadın/erkek eşitliği ve şeriat gibi bazı temel noktalarda İslam’ı anayasamızla bağdaştırmanın mümkün olmadığını bizzat Müslümanlar da biliyor. Kökten dinciden geçtik, inanan bir Müslüman dini inancının gereği asla anayasamızı içine sindiremez. O daima yaşadığı toplumu Kur’an’a göre şekillendirmeye çalışmak zorundadır. Bu onun ilahi görevidir. İnançlı yaşayan bir Müslüman sırf bu sebepten dolayı hiçbir zaman toplumumuza entegre olamayacak; daima Kur’anı anayasamızdan üstün tutacak ve böylece Alman toplumundan izole edilecek, bu şekilde kalmak isteyecektir. Başka Müslümanlarla birlikteki yaşam, onun buradaki yurdu anlamına gelecektir. Bu yolla toplumsal ve düşünsel bir getto yapılanması programlanmış demektir. Dolayısıyla; aramızda yaşayan Müslümanların ezici çoğunluğunda gerçek bir uyum iradesinin varlığından kuşkuluyum. Zira anayasamızın Kur’an’ın taleplerinden daha yüksek bir değer taşıdığını içine sindiren ya da bunu içine sindirmek zorunda kalan bir Müslüman esasen Müslüman değildir (sayılamaz). Nasıl Hıristiyanlığın bir takım değerlerini temsil eden, fakat Hıristiyan inancının özünü, yani İsa’nın dirilişini inkar eden bir Hıristiyan’a Hıristiyan denilemeyecekse” (*Süddeutsche Zeitung*, 22.1.1999).

⁷³ Hubertus Zilkens: “Fundamentalismus versus Saekularismus”, *Die neue Ordnung*, 6/1997, s.467.

⁷⁴ Udo Steinbach: “Naher Osten - wohin? Eine Region im Wandel und Grundzüge deutscher Nahostpolitik”, *Entwicklungszusammenarbeit in Kultur, Recht und Wirtschaft*, s.246, Leske/Budrich, Opladen 1995.

⁷⁵ Klaus Kinkel: “Nachbar Islam”, *FAZ*, 8.2.1999.

⁷⁶ Friedrich Wilhelm Graf: “Vorstaatliche Freiheitsrechte”, *Evangelische Kommentare*, 9/1998, s.525.

“İslam’ın yanlış anlaşıldığı”ndan ve “bir öcü gibi görüldüğü”nden şikayetçi bir başka protestan dergisine göre “Demokrasi İslam’a aykırıdır, zira İslam’da egemenlik halkın (demos) değil, sadece Allah’ındır”.⁷⁷ “Kilise/İslam diyalogunu savunan Hartmut Dreier, Almanya’da yaşayan Türklerin “seküler bir toplum içinde yaşadıklarından dolayı bir kimlik krizine yakalandıkları”m iddia ediyor. Protestan “İslam uzmanı” Dreier’e göre “laiklik dinsizliktir”.⁷⁸ “Türkiye halklarının etnik/dinsel topoğrafyası”nı çıkaran doğubilimci Günter Seufert’in bir kitabını okuyucusuna tanıtan katolik Guido Kraemer’e göre “Türkler ya Müslümandır, ya da Kemalist-Laik”.⁷⁹ Kilise/İslam diyalogunun öncüsü Alman Katolik kurumunun, İslam ve Türkiye tezleri sanırız bundan daha güzel açıklanamaz. Alman Protestan kilisesinin bir yayın organında ise, Almanya Türk toplumu Alman okuyucuya “İslam ceza yasası”ndan pasajlarla anlatılıyor. “İslam’da dinden çıkmamanın cezası ölümdür” diyen “uzman”, Alman okuyucularını rahatlatmak için ekliyor: “Bu sadece dinlerini terkedene Müslümanlar için geçerlidir”.⁸⁰ Yani bir Alman Hristiyanlığı terkeder, Budist olursa, “Müslüman gastarbeiter”lar ona dokunmazlar demek istiyor.

Almanya Türk toplumunun İslam’ı çok farklı yorumladıklarını gören Alman akademi çevreleri, Almanya’ya damgasını vuran İslam’ın otantik olmayıp, “Türk-Osmanlı İslamı” karakteri taşıdığını söylemektedirler.⁸¹ Buna rağmen “Türk-Osmanlı İslamı” da, “Batı uygarlığına çok yabancı bir kültürdür”. O yüzden “Almanya’da kimlik bunalımına giren Türkler önce Alman kültürüne yaklaşmayı deniyorlar. Bu ise ya tam bir asimilasyona yol açıyor, ya da onlar yeniden İslam’a dönüyorlar. İslam’a dönen Türkler dini cemaatler kuruyor; asimile olan Türkler ise, Alman sendikalarına, siyasi örgütlere katılıyorlar”.⁸²

Görüldüğü gibi; Alman kilise ve akademi çevreleri “İslam’a sempati toplama”; “İslam’la diyaloga girme” bahaneleriyle Alman kamuoyuna, Türk insanının tanımadığı bir İslam’ı anlatmaktadırlar. Bir yandan laikliğin dinsizlik olduğu iddia edilirken, diğer yandan İslam’ın laiklikle asla bağdaşamayacağı,

⁷⁷ Ulrich Brack: “Fundamentalismus oder die Rache Gottes” an der Moderne, *Evangelische Aspekte*, 4/1997, s.8.

⁷⁸ Hartmut Dreier: “Christlich-Muslimische Dialog”, *Evangelische Aspekte*, a.g.k., s.13.

⁷⁹ Guido Kraemer: “Buchbesprechungen”, *CIBEDO*, 11/1997, s.111.

⁸⁰ Erich Witzsche-Grafen: “Fatwa, Rushdie und das Alte Testament”, *Evangelische Aspekte*, a.g.k., s.11.

⁸¹ Peter Heine: “Ethnizität und Fundamentalismus. Nationalitätenspezifische Probleme”, *Islamische Gruppen und der Fundamentalismus in der BRD*, s.94, Köln 1990.

⁸² Peter Heine: *Ethnizität und Islam*, s.126, Gelsenkirchen 1984.

dolayısıyla “gerçek Müslüman”ın laik olamayacağı söylenmektedir. Öte yandan aynı çevreler, insanımızı, gerek Türkiye’de, gerek Almanya’da, din kimliği üzerinden tanımlamakta, İslam’a sempati etkinlikleri başta olma üzere türlü oyunlarla bizleri kültürü apayrı, Batı normlarından fersah fersah uzak dini bir cemaat gibi tanıtmaktadırlar. İşin acı tarafı, bazılarımızın bu kirli oyunu hala fark etmemiş olmalarıdır.

Özetleyecek olursak, Alman Türkiye yayıncılığının laiklik eleştirilerinde iki farklı tez savunulmaktadır. Yaygın tez, Türk laikliğinin İslam düşmanı olduğu, dolayısıyla “inanınan Müslümanları” topluma entegre etmekten aciz kaldığı yolundadır. İkinci tez ise, Kemalist ulus modelinin bir tür “din ulusu” olduğu, Mustafa Kemal’in Sünni İslam’ı, ulus yapısının en önemli unsuru kıldığı, bu nedenle Kemalist ulus anlayışının, diğer mezheplere mensup insanları entegre edemediğidir. Her iki tezin savunucuları da, Türk laikliğinin bütünleştirici bir karakter taşımadığında birleşiyorlar. Bu iddiaları temellendirmek arzusuyla, Kemalizmin sözde tepeden inme, dayatmacı bir ideoloji olup, “Anadolu’daki geniş kitle”yle bir bağının bulunmadığına işaret edilmektedir. Bu “tepeden inme” tezini savunanlardan biri, “Mustafa Kemal’in dikta rejimi, İslami devletin temel yapısını özde etkilemekten dahi aciz kaldı”⁸³ dedikten sonra çözüm olarak, “İslam’la modernitenin kalıcı bir biçimde barıştırılması”⁸⁴ nı öneriyor. Zira Türkiye’yi çözümlediği iddiasındaki uzmanların çoğunluğuna göre, “Kemalist eğitim diktatörlüğü”⁸⁵, son derece sert resmi dayatmalarla, duygusal/manevi ihtiyaçların İslam kanalıyla açıktan tatminini imkansız kılmıştır”⁸⁶. Mustafa Kemal “İslam’ı küçümsemiş” ve “Batı’nın uygarlık düşüncesi, onun halkının güçlü metafizik ihtiyaçlarını devamlı bir surette tatmin edememiştir” diyenler de vardır.⁸⁷

ÇARPIK TAHLİLLERİN DÖRT NEDENİ

Laikliğin bu çelişkili, sözde eleştirel tanımı başlıca dört nedenden kaynaklanmaktadır. (1) Bu nedenlerden en önemlisi; genellikle her biri filoloji ağırlıklı İslam bilimi uzmanı olan yazarların, statik bir İslam imajından yola

⁸³ Raif Georges Khoury: *Der Islam. Religion, Kultur, Geschichte*, s.109, B.I.Taschenbuchverlag, Manheim 1993.

⁸⁴ A.g.e., s.93.

⁸⁵ Gustav Adolf Sonnenhol: “Kemal Atatürk heute”, *Südosteuropa Mitteilungen*, 3/1980, s.12.

⁸⁶ Peter Heine: “Ethnizität und Fundamentalismus”, *Im Namen Allahs*, yayımlayan: Bahman Nirumand, s.98, Dreisamverlag, Köln 1990.

⁸⁷ Gustav Adolf Sonnenhol: “Die Türkei und Europa”, *Südosteuropa Mitteilungen*, 4/1985, s.11.

çıkmalarıdır. Teorik formasyonu 11. Yüzyıla giden şeriat güdümlü ortodox İslam, kültür ağırlıklı İslam'la karıştırılmaktadır. "İslam", "islami" ve "Müslüman" sözcüklerinin ulu orta, yerli yersiz kullanımı, bu tehlikeli kafa karışıklığını ele vermektedir. Örnek vermek gerekirse, Udo Steinbach, "İslam ulus kavramını tanımaz, bir Müslüman için sadece tek bir milliyet vardır, o da İslam milliyetidir" diyebilmektedir.⁸⁸ Sosyal bilim kategorilerini hiçe sayan, tarihsel düşünceden habersiz bu tür "İslam" ve "Müslüman" tanımına, dinci radikal söylemde de rastlıyoruz.

Nitekim Alman Kemalizm eleştirmenlerinin laiklik bağlamında kullandıkları argümanlar, radikal dincilerinkiyle şaşırıcı bir benzerlik göstermektedir.

(2) Bununla, ikinci önemli nedene değinmek istiyoruz: kökten dinci bir dünya görüşünün, kültür relativizmi gereği benimsenmesi.) Zira gerek Alman İslam bilimcilerinin, gerek radikal dincilerin gözünde, seküler bir dünya görüşü "İslam toplumu"na son derece yabancı bir ithal ideolojidir. Saygın bir Alman oryantalistinin ifadesiyle; "sekülerizm dünya çapında önemli bir rol oynamamaktadır ve bu özellikle, dinin politikadan ayrılması düşüncesinin asla yerleşmediği İslam dünyası için geçerlidir".⁸⁹ Bu kanaatten hareketle bir başkası, Türkiye'de sadece ordunun ve "Kemalist devlet seçkinleri"nin laik olduğunu, "Türk halkının dini kesimleriyle Kemalist devlet seçkinleri arasındaki uçurumun giderek büyüdüğü"nü iddia etmektedir.⁹⁰

"İslam" ve "Müslüman"ın radikal dincilik penceresinden şeriata kilitli tanımı, Alman yayıncılığına iyice yerleşmiş durumdadır. Örneğin genç bir İslam bilimci, "çok evlilik yasağı, halkın geleneksel hukuk anlayışmafters düştüğü için Türkiye'de başarılı olamamıştır" der.⁹¹ Aynı şahıs türban hakkında, "İslami giysi" ve "İslam kimliğinin, Müslüman kadınları gayrimüslim kadınlardan ayıran en önemli sembolü"⁹² dedikten sonra, Atatürk'ü "İslam düşmanlığı"yla suçlamaktadır: "Atatürk döneminde İslami giysiyi kamu yaşamından uzaklaştırma teşebbüsleri, Müslüman kimlik anlayışına ağır bir saldırıydı".⁹³ Bu genç oryantalistin hocalarından Peter Heine ise, türbanı, "İslam'da namuslu kadının sembolü" olarak tarif eder.⁹⁴

⁸⁸ Steinbach, s.66.

⁸⁹ Wolfgang Günter Lerch: "Die Zeichen der islamischen Republik", FAZ, 25.08.1979.

⁹⁰ Michael Lüders: "Die zwei Gesichter des Islam", *Die Zeit*, 15.08.1997.

⁹¹ Rita Breuer: *Familienleben im Islam*, s.41, Freiburg 1998.

⁹² A.g.e., s.86

⁹³ A.g.e.

Yazar bir yandan Türkiye'nin İslam düşmanı bir seçkinler ekibi tarafından yönetildiğini iddia ederken, diğer yandan Türkiye'yi, çevresindeki radikal rejimlere oranla "daha az aşırı İslami bir ülke" olarak tanımlıyor. "İslami" sıfatı burada "şer'i" anlamında kullanılıyor. İslam bilimci, Almanya'daki Türk işçilerinin, Almanya'ya göç etmekle, "yoğun bir İslami yaşamdan gönüllü olarak vazgeçerek başka kültüre gönüllü olarak tavizde buldukları"ni ifade ediyor.⁹⁵ Yazarın Almanya'daki "başka kültür"le kastettiği, seküler kültürdür. Dolayısıyla Türk ve Alman toplumları biri "İslami", diğeri "seküler" iki zıt model olarak algılanıyor. Oysa aynı anda Almanya'nın Türkiye'den daha İslami olduğu da iddia edilmektedir. Bu hususta Almanya'da tam bir konsensüs vardır diyebiliriz. "Müslüman etiketli grupların FA'da kendilerini geliştirme ve gerçekleştirme imkanları üzerine yazan bir başka Alman İslam bilimcisi Bayan Ursula Spuler-Stegemann⁹⁶, "dünyada başka hiçbir ülkede değişik halk grupları Almanya'da olduğu kadar geniş özgürlüklere sahip değildir" der.⁹⁷ Alman asıllı bir radikal dinci, "İslami tasavvurlar, FA anayasasında, sözde İslami ülkelerin anayasalarına oranla çok daha geniş ölçüde gerçekleştirilmiştir" tespitinde bulunur.⁹⁸ Alman hukuk

⁹⁴ Peter Heine: *Konflikt der Kulturen. Feindbild Islam*, s.139, Herder-Spektrum, Freiburg 1996.

⁹⁵ Rita Breuer, a.g.e. s.168.

⁹⁶ Halen "Yeziler" üzerinde çalışan Bayan Spuler-Stegemann, kariyerine "Nurculuk" üzerine yazdığı bir araştırmayla başlamıştı. "Araştırmacı", Bonn İslam bili dalı kürsüsünün Alman Araştırma Cemiyeti (Deutsche Forschungsgemeinschaft) tarafından finanse edilen "dini azınlık grupları" projesi kapsamında adı geçen "cemiyet" in bursuyla 1975 yılı başında "haftalar boyu İstanbul'da kalmış...devletin takibat altında tuttuğu bu grubun ileri gelenleriyle röportajlar gerçekleştirmiş"tir. Bayan (o zamanki adıyla) Spuler'i ençok Said-i Nursi'nin Kürt kökenli oluşu ilgilendirmiştir (Ursula Spuler: "Nurculuk. Eine moderne islamische Bewegung", XIX- Deutscher Orientalistentag vom 28. September bis 4. Oktober 1975 in Freiburg im Breslau, Supplement III,2, s.1246, Wiesbaden 1977. Bu tür "James Bond"vari "araştırma"lar gene aynı gereksiz "gizlilik" içinde günümüzde de devam etmektedir. Nitekim Mısır Müslüman Kardeşler Örgütü'yle Refah partisini karşılaştırdığı doktora tezi için malzeme toplamak amacıyla Türkiye'ye gelen bir başka Alman bayan "araştırmacı" Ulrike Dufner, kütüphaneler ve arşivler için Türk makamlarından neden izin istemediğini şöyle açıklar: "uyuyan köpekleri uyandırmamak için..." (Ulrike Dufner: *Islam ist nicht gleich Islam. Die türkische Wohlfahrtspartei und die ägyptische Muslimbrüderschaft: Ein Vergleich ihrer politischen Vorstellungen vor dem gesellschaftspolitischen Hintergrund*, s.15, Opladen 1998). Bazan araştırmacı Türk makamlarından "uyuyan köpekler" diye bahsederken, aynı zamanda Türkiye'nin bir tür polis devleti olduğu mesajını da veriyor.

⁹⁷ Ursula Spuler-Stegemann: *Muslimen in Deutschland*, s.15, Freiburg 1998.

⁹⁸ M. Salim Abdullah: "Dialoge zur Ringparabel", a.g.e. s.85.

sistemi bu sözde şer'i özelliklerinden dolayı Hüseyin Hatemi'nin övgüsünü de kazanmıştır.⁹⁹

(3) Laikliğin Alman aydınlarınca çarpıtılmasının ya da bir başka deyişle anlaşılmasının nedenlerinden bir başkası da, Almanya'da dinsel ve etnik kökene verilen büyük önemdir. Örneğin 9 Mayıs 1976 günü hüccesinde intihar ettiği söylenen Ulrike Meinhof'un ölüm haberi, Alman haber ajanslarında şöyle verilmiştir: "Dindar protestan bir aileden gelen sanat tarihçisi Dr. Werner ile sosyal demokrat bir aileden Dr. Ingeborg Meinhof'un kızları Ulrike Meinhof, 9 Mayıs sabahı Stuttgart Stammheim cezaevindeki hüccesinde kendisi asarak intihar etti."¹⁰⁰ Bu örnek, Alman doğu bilimcilerin Türk marksistlerini dahi Sünni/Alevi şeklinde neden tasnif etmek ihtiyacı hissettiklerini belki bir ölçüde açıklayabilir. Ne var ki; kilisenin (Kirchenasyl) günlük politikaya karışmasını hayranlıkla karşılayan kimi Türklerin önemli bir noktayı unutmamaları gerekir.

Zira FA'nın Fransa'nın tersine laik bir devlet olmadığı ve her iki kilisenin de "ulusun vicdanı" iddiasıyla gerçi günlük politikaya karıştıkları¹⁰¹, fakat kesinlikle sistemle uyum içinde etkinlik gösterdikleri, bir başka ifadeyle sözde tanrısal bir düzen peşinde koşmadıkları, burada görmezlikten geliniyor. Görmezlikten gelinen ya da şükranla kaydedilen bir başka husus ise, kiliselerin günlük politik etkinlikleri çerçevesinde, büyük ölçüde dış politik konularla ve son zamanlarda da ağırlıklı olarak Türk iç politikasıyla ilgilenmeleridir. Sistemle uyum içindeki Alman kiliselerinin buna karşın İslam dünyası bağlamında sekülerist anlayışa mesafeli yaklaşıtları ve radikal dinciliğe sempati besledikleri, kimi eyaletlerin teoloji öğrenimi görmüş yabancılar sorumlularının faaliyetleriyle de belgelenebilir.¹⁰² İlginç olan, Berlin'li saygın bir siyaset bilimcisinin "Müslümanlar"a, kültürel modernitenin parlamenter demokrasi ve bireysel insan hakları gibi alanlarında, kendi kültürel geleneklerine uygun cevaplar aramaları"nı tavsiye etmesidir.¹⁰³ Günün sorunlarına "İslami çözümler" aradığı iddiasında olan radikal dinciliğin bu nedenle, Alman oryantlizminin sempatisini kazanması şaşırtıcı değildir. "İran İslam devrimi"nin hemen akabinde, bu sözde devrimci hareketten hayli duygulanan saygın bir oryantalist

⁹⁹ Kazım Güleçyüz: *Şeriat ve Demokrasi*, s.69, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 1995.

¹⁰⁰ *Archiv der Gegenwart*, XLVI. Jahrgang 1976, yayımlayan: Heinrich von Sieglar, s.20252, Bonn 1977.

¹⁰¹ Otto Bickel: "Laizismus in der Bundesrepublik Deutschland", *MIZ*, 1/1984.

¹⁰² Ralf Geissler: "Kirche und Islam. Ein Plädoyer für den notwendigen Dialog", *Begegnung mit dem Islam*, s.9-35, Lutherisches Verlagshaus, Hannover 1997.

¹⁰³ Friedemann Büttner: "Islamismus-Fundamentalismus", *Begegnung mit dem Islam*, a.g.e., s.35 v.d.

şu satırları yazabilmiştir: “Değişik halklarda, hatta değişik gruplarda, kendi sorunlarına çözüm getirmek ve menfaatlerini gerçekleştirmek amacıyla İslam’da özgüven, bize rehber ve meşruiyet arayan değişik eğilim ve akımlar oluşmuş durumda. Onlar bizlerin saygı ve anlayışını hak ediyorlar”.¹⁰⁴ Bu alıntıyla, Alman Türkiye yayıncılığındaki çarpık laiklik anlayışının üçüncü nedenine, daha doğrusu konunun iç ve dış boyutuna geçmek istiyoruz.

Politik olmayan, dahası Türkiye Cumhuriyeti’nin temel yapısını sorgulamayan bir İslam, FA’da, “Kemalistlerin resmi İslam”ı olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁵ Dolayısıyla İslami grupların otantikliği, bunların Türk devletine uzaklığına ya da yakınlığına göre belirlenmektedir. Bu aşamada kimileri, Diyanet İşleri Başkanlığı’nı Sovyet dönemi Rus Ortodoks kilisesiyle karşılaştırarak, “Türkiye’de İslam’ı ezmek üzere kurulmuş bir daire” olarak niteleyebilmektedirler.¹⁰⁶ Ya da Süleymancılar cemaatinin “İslami değerleri savunduğu”, “birçok kritik olayda Türk devletini savundukları” gerekçesiyle reddedilebilmektedir.¹⁰⁷ Bu mantığa göre, Türkiye’de bir İslam devleti kurmayı arzulayan çevreler ve örneğin Almanya’da Köln merkezli bir “hilafet devleti” ilan eden Kaplan grubu, “İslam’ı Almanya’da Türkiye’de olduğundan daha yoğun yaşayan Müslümanlar” oluyor. Türkiye Başbakanı’nın Lüksemburg zirvesi kararı dolayısıyla, Türkiye’nin dinsel nedenlerle ayrımcılığa uğradığından söz etmesine öfkelenen Wolfgang Günter Lerch şöyle diyecekti: “FA’nın hürriyetçi anayasası Müslümanların İslamı, kamuya açık yerlerde dini kıyafetin Atatürk zamanından beri en azından resmen yasak olduğu Türkiye’den, daha yoğun yaşamalarına izin veriyor. Yasalara aykırı hareket etmedikleri sürece, yani şiddet kullanmadıkça, Türkiye’de yasaklanmış ve önderleri yurttaşlıktan çıkarılmış Müslüman grupları bile Almanya’da boy gösterebilirler. Türkiye’de Cumhuriyet Başsavcısı, eski İslamcı Erbakan’ın partisinin kapatılması için dilekçe verdi. Erbakan’ın taraftarları gerçi Almanya’da Anayasayı Koruma Dairesi’nce takip ediliyor, ama kimse onların dini yaşamını baskı altına almıyor”.¹⁰⁸ Oryantalistimiz, “kendisini Türkiye’nin Batılı eliti

¹⁰⁴Fritz Steppat: “Die politische Rolle des Islam”, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Supplement V. XXI, Deutscher Orientalistentag vom 24. Bis 29. März 1989 in Berlin*, s.36, Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1981.

¹⁰⁵ Wolfgang Günter Lerch: “Religion als Tamung, Umsturz als Ziel”, FAZ, 11.09.1997.

¹⁰⁶Augustinus Graf Henckel von Donnersmarck: *Der Islam in der Bundesrepublik Deutschland*, s.194, Aschendorf-Münster 1986.

¹⁰⁷Gabriele Bucher-Dinc: “Süleymanci-Bewegung”, *Religion - ein deutsch-türkisches Tabu?*, s.114, Edition Körber-Stiftung, Hamburg 1997.

¹⁰⁸W.G. Lerch: “Die Muslime sind selbstbewußt und präsent”, FAZ, 20.12.1997.

olarak gören” diye tanımladığı kesimleri, “kendilerine uymayan her şeye ‘irtica’ adını takmak”la suçluyor. “Bu kültür Müslümanları” diyor, “dinlerinin kurallarını pervasızca aşağılamayı özgür ve aydın olmak sanıyorlar. Acaba İslam’a kim hakaret ediyor, Almanlar mı, yoksa bizzat Türkler mi?”¹⁰⁹

Ne var ki, radikal dinciliğin FA’daki çok yönlü etkinlikleri, sadece “Federal Almanya’nın hürriyetçi anayasası”yla izah edilemez. Zira Basklı teröristler FA’da, “yasaları çiğnemedi” de, ya da Lerch’in ifadesiyle “şiddete başvurmadan” da kovuşturuluyor. Keza, resmi raporlara göre FA’da bugüne dek tek bir suç işlememiş olan bir Hristiyan grup, bugün bir Kaplan cemaatinden, ya da Almanya topraklarına işlediği terör eylemlerine rağmen rahatça hareket edebilen PKK’dan çok daha titiz ve sert takip edilebiliyor.¹¹⁰ Bu çelişkili takip anlayışını şu şekilde izah etmek mümkündür. Gerek İslam etiketli dinci örgütlenmeler, gerek etnik ayrımcı hareket iki farklı özellik taşımaktadır. 1. Bu örgüt ve cemaatlerin faaliyetleri ne Alman devletini, ne de Almanları hedef almaktadır. 2. Her ikisi de, hem Türk devletine kilitlidir, hem de FA’da yaşayan Türk toplumunun etnik ve dinsel kutuplaşmasına yol açmaktadır. Görünüşe bakılırsa, Türk toplumunun Alman toplumuna uyumunun bu yolla akamete uğratılması, kimi çevrelerce arzulanmaktadır. Nitekim radikal dinciliğe destek verilmesi bugün sadece neo-faşistlerce talep edilmemekte¹¹¹, devletin menfaatlerini savunan saygın hukukçular da bu yolda öneriler yapmaktadırlar. Amaç, “Türk aileleri sürekli olarak Türkiye’ye dönebilecek kıvamda tutmaktır”.¹¹²

(4) Fakat İslam etiketli radikal dinci gruplara Almanya’da tanınan tolerans ve teşviklerin bir de dış politik boyutu olsa gerektir. Nitekim Kemalizm eleştirmeni Berlin’li oryantalist Peter Heine, Alman devlet adamlarına, terörist radikal örgütlerle diyaloga girmeleri tavsiyesinde bulunmaktadır: “Cezayir’de ve Mısır’da yönetimin radikal İslamcı hareketlerce işgalinin yol açacağı bir takım infiallerin zamanla yerini daha realist bir siyasi ve ekonomik tahlile bırakacağını tahmin için kahin olmaya gerek yoktur. Radikal İslamcı grup ya da partilerin değişik İslam ülkelerinde yönetimi ele geçirecekleri dikkate alınarak, bu örgütlerin temsilcileriyle daha bugünden diyaloga girilmelidir”.¹¹³

¹⁰⁹ W.G. Lerch: “Bild oder Wirklichkeit”, FAZ, 13.03.1998

¹¹⁰ “Scientology-Geheimdienst beobachtet Gegner und Abtrünnige”, FAZ, 11.04.1998.

¹¹¹ “Moslems und Moscheen”, *Deutsche National-Zeitung*, 16.01.1998.

¹¹² *Der Islam in der Bundesrepublik Deutschland*, a.g.e, s.138.

¹¹³ P. Heine: *Konflikt der Kulturen*, a.g.e, s.169.

Laikliğe karşı yürütülen kampanyanın hedefi aslında Almanya Türk toplumdur. İslam etiketli radikal dinciliğe yöneltilen eleştirilerin bugün Almanya'da "İslam düşmanlığı" argümanıya susturulmaya çalışılması, ana hatları yukarıda çizilen strateji çerçevesinde değerlendirilmelidir. Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti'nin, doğrudan rejimi hedef alan siyasi radikal dinciliğe karşı almış olduğu öz savunma önlemlerini savunanlar da, aynı çevrelerin, "Türk resmi ideolojisi'ne hizmet ya da "anti demokratik laiklik"e bağlılık ithamıyla yaşamak zorundadır.

SONUÇ

Yukarıda adı geçen resmi ve yarı resmi araştırma kurumları bizzat bir operasyondan söz ediyorlar. Operasyonun Almanya cephesindeki adı Müslüman Alman yetiştirmekmiş. Almanya Türk toplumu böylece Türkiye'deki başka operasyonlar için bir tür laboratuvar deneği gibi kullanılmak isteniyor. Bir operasyonla karşı karşıya olduğumuza göre bilimsellik, dürüstlük aramak, bulamayınca hayıflanmak doğru olmayacaktır. Bir örnek vermek gerekirse: Ünlü Alman doğubilimcisi Rudi Paret 1975 yılında Kemalizm'in şeriatı birden ortadan kaldırmakla ve hızlı bir biçimde laikleşmekle büyük yanlış yaptığını; İran'ın orta bir yol izlediğini ve Batılılaşmanın İran'da daha başarılı olacağını söylüyordu. Paret'in bu kehanetinden sadece dört yıl sonra Şah rejimi yıkıldı, Humeyni rejimi başladı. Yukarıda da gördüğümüz gibi, bu dahi Alman doğubilimini bir özeleştiriyeye sevketmedi. Tersine, bu kez de aynı ihtilalin Türkiye'de gerçekleşeceğini, zira Müslümanların her yerde özlerine döndüklerini söylemeye başladılar. Udo Steinbach daha da ileri giderek, "İslam'ın en çirkini Türkiye'de; gelecek vaadeden bir tek İran İslam Cumhuriyeti'dir" buyurdu. Hem de daha bir yıl önce. Aynı şekilde "sözde laikleşme" diye Türk aydınlanmasına burun kıvıran Alman oryantalist Tilman Nagel 1982 yılında Cezayir'i İslam dünyasına örnek ülke olarak sunuyordu. "Zira" diyordu "Cezayir III. dünya sosyalizmine veda edip, varlığını İslam' bir tarzda yorumlamaya başlamıştır ve Cezayir örneği, Batı'dan ithal ideolojilerle bir yere varılamayacağını belgelemektedir...İslam ülkeleri ancak şeriatın dini-politik sistemine dönerek geleceklerini garantiye alabilirler. İslam ülkelerinin buna büyük ihtiyacı var".¹¹⁴ Bu son örneğimiz, konunun "bilim"le uzaktan yakından alakası olmadığını sanırım yeterinden fazla kanıtıyor. Aynı nasihatı gene aynı çevreler bugün Cumhuriyet Türkiye'sine yapıyorlar. Bugün için maskeleri düşmüştür, fakat yakın bir gelecekte başka yolları deneyeceklerinden, hatta belki "Kemalizm" adına reçeteler üreteceklerinden (örneğin: "Alman usulü Kemalizm") emin olmalıyız.

¹¹⁴ Tilman Nagel: "Das Wesen des islamischen Fundamentalismus", a.g.e., s.99.

Dostlarımızı neyin çileden çıkardığını Fransız sosyoloğu Emmanuel Todd ele veriyor. Todd, “çağdaşlaşma modeli Türkiye’de başarılı, Yugoslavya’da ise iflas etmiştir” saptamasını yaptıktan sonra Alman laiklik düşmanlarının Almanya Türk toplumu üzerinde sahneye koydukları konsepti şöyle özetliyor: “Alman devlet politikası, Yugoslav göçmenlerin asimilasyonu; Türklerin ise kültürel açıdan bambaşka insanlar olarak izolasyonu temeline dayanmaktadır”.¹¹⁵ Türkleri başka tutma stratejisinin olmazsa olmaz koşulu ise, Türkün laik yaşam tarzını asla benimsemeyeceğini hem Türke, hem de yerli halka anlatmak olsa gerek. Oyun bundan ibarettir.

¹¹⁵ Emmanuel Todd: *Das Schicksal der Immigranten*, s.230, 233, Claassen 1998.